

VERSLAG lokale adviesgroep HBM-studie aandachtsgebied 3M

3de bijeenkomst (online) – 23/05/2022 – 19u30 tot 21u

////////////////////////////////////

Aanwezige lokale actoren: Steven Vervaet (schepen leefmilieu Zwijndrecht), Wendy Van Dyck (milieuambtenaar Zwijndrecht), Marleen Van Royen (Minaraad Zwijndrecht), Guido Plas (Minaraad Zwijndrecht), Greet Janssens (communicatiedienst Beveren), Ellen Bocklandt (preventiewerker Beveren), Fadoua Achetib (dienst gezondheid stad Antwerpen), Dirk Van Puymbroeck (milieuambtenaar Kruibekke), Stefanie Bellinckx (Zwijndrecht Gezond), Wendy D'Hollander (Zwijndrecht Gezond), Toon Penen (Grondrecht), Ann Hufkens (MMK, Logo Antwerpen), Inge Vervondel (Logo Waasland), Sanne Van den Bleeken (ELZ Antwerpen centrum)

Aanwezige onderzoekers en opdrachtgever: Ilse Loots (Universiteit Antwerpen), Dries Coertjens (Universiteit Antwerpen), Bert Morrens (Universiteit Antwerpen), Ann Colles (VITO), Veerle Verheyen (VITO), Carmen Franken (PIH), Elly Den Hond (PIH), Maja Mampaey (Vlaamse overheid, Omgeving), Caroline Teughels (Vlaamse overheid, Omgeving)

Afwezig met kennisgeving: Ann Van Damme (schepen jeugd Zwijndrecht), Hilde Van De Maele (Vlaamse overheid, Zorg en Gezondheid)

Voorzitter: Ilse Loots

Verslaggevers: Elly Den Hond, Veerle Verheyen, Dries Coertjens

Onderwerp: Stand van zaken rekrutering, extra communicatieacties en uitbreidingsopties onderzoek

Bijlagen: Presentatie 3de bijeenkomst lokale adviesgroep

Contact: dries.coertjens@uantwerpen.be

////////////////////////////////////

Studie in opdracht van:

Agenda

Ilse Loots (UAntwerpen) opent de vergadering en overloopt de agenda. Drie punten komen achtereenvolgens aan bod:

1. Stand van zaken van de rekrutering
2. Hoe werd de studie reeds bekendgemaakt en welke acties staan nog op de planning?
3. Mogelijke uitbreidingsopties om de doelgroep van het onderzoek uit te breiden.

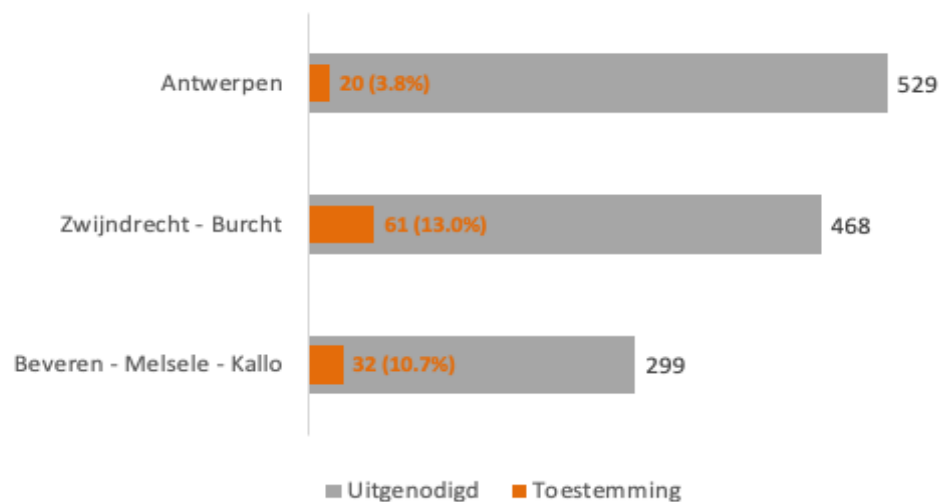
Stand van zaken rekrutering

Carmen Franken (PIH) geeft een overzicht van het aantal jongeren dat werd aangeschreven per gemeente en de aanmeldingen die we reeds terugkregen.

Eind april / begin mei kregen 1296 jongeren een uitnodiging voor de studie per post. Alle jongeren in het studiegebied die geboren zijn in 2007 of 2008 kregen een uitnodiging.

Aantal aanmeldingen **23/05/2022**:

► 113 jongeren hebben zich aangemeld

Bijna alle jongeren die zich hebben aangemeld willen deelnemen aan het verplichte onderdeel van het onderzoek (humane biomonitoring, naar interne PFAS-blootstelling en gezondheidssignalen).

Een groot deel van de jongeren wil ook deelnemen aan de optionele onderdelen (verzamelen van huisstof en milieustalen in de moestuin en kippenren). Toch zijn er voorlopig slechts 14 deelnemers die kunnen en willen deelnemen aan alle onderdelen van het onderzoek.

► Aanmelding per onderdeel

Zie presentatie voor meer uitgebreide statistieken.

Vragen en opmerkingen van aanwezigen:

1. Stond er een **deadline** op het inschrijvingsformulier?

Antwoord: In de eerste uitnodiging werd geen deadline gegeven. Overmorgen (25/05/2022) vertrekt er een herinneringsbrief, en daar wordt gevraagd om **bij voorkeur aan te melden vóór 10 juni**. Dit is echter ook geen strikte deadline aangezien we 300 deelnemers nodig hebben voor ons onderzoek.

2. Hebben we een idee uit **welke zones van Antwerpen linkeroever** de antwoorden komen? Indien ze in een flatgebouw wonen, kunnen er dan stalen genomen worden uit de bodem naast het flatgebouw? In het verleden werden daar immers projecten opgezet met kruidentuinen.

Antwoord: Dit werd nog niet in detail bekeken. Indien er **volkstuintjes** zijn waarin groenten worden gekweekt, dan kunnen we dit overwegen. Maar doel van de studie is om blootstellingsroutes in kaart te brengen, dus we willen graag groenten en fruit verzamelen die de deelnemers ook effectief eten (of in het verleden gegeten hebben, vóór de no-regret maatregelen). Mensen die **groenten kweken in bakken** komen ook in aanmerking.

3. Zijn de deelnemers met moestuin en/of kippen goed verdeeld over de gemeenten?

Antwoord: Deelnemers met een moestuin en/of kippen komen voorlopig vooral uit Zwijndrecht en Beveren (ongeveer gelijk verdeeld). Voor Antwerpen hebben we nog te weinig reacties om een goed beeld te krijgen op aanwezigheid van moestuinen en kippen.

4. Als de herinneringsbrief verstuurd wordt, zit het **aanmeldingsformulier** er dan terug bij? Of kan het ergens online ter beschikking worden gesteld voor wie het formulier al heeft weggegooid?

Antwoord: We sturen niet opnieuw de volledige bundel. Enkel een herinneringsbrief en de flyer. De formulieren kunnen wel opnieuw worden opgevraagd bij PIH en de ervaring leert dat deelnemers gemakkelijk hun weg vinden.

➔ **Te bekijken of het formulier op de website kan worden gezet!**

5. Kan het dan ook meteen online worden ingevuld? (Voor gezinnen zonder printer?)

Antwoord: We kregen deze suggestie reeds eerder en bekijken of het mogelijk is voor toekomstige studies. Echter moeilijk om het op korte termijn op te zetten omdat het formulier geldt als een toestemmingsformulier dat moet worden ondertekend door zowel de jongere als de ouders.

6. De **beloning** bij deelname dient goed in de verf gezet te worden, dat motiveert jongeren om deel te nemen.

Hoe werd de studie reeds bekendgemaakt en welke acties staan nog op de planning?

Dries Coertjens (UAntwerpen) geeft een overzicht van de communicatieacties die reeds werden uitgevoerd en die nog op de planning staan.

Reeds uitgevoerd:

- Opmaak campagnebeeld, flyer en affiche (in samenwerking met vormgever uit Zwijndrecht)
- Aankondiging via communicatiekanalen lokale actoren (gemeenten, burgerbewegingen, ...)
- Artikel in infomagazine Zwijndrecht en reclameblad Huis-aan-Huis
- Infoavond 10 mei in Zwijndrecht, met persbelangstelling (GVA, ATV, VRTNWS)
- Toelichting aan Jeugdraad en Sportraad Zwijndrecht en oproep via online kanalen van de verenigingen
- Webinar voor intermediairen zorgsector Linkeroever (aanvankelijk 10 mei, uitgesteld naar 24 mei)
- Lokaal verspreiden flyers en affiches

Nog op de planning:

- Gerichte acties t.a.v. de leeftijdsgroep:
  - o Herinneringsbrief
  - o Nieuwe oproep via scholen, jeugdverenigingen en sportverenigingen (waar mogelijk)
  - o Jogeren die reeds deelnemen motiveren om extra deelnemers te overtuigen (tegen extra beloning of verloting van een prijs).
- Brede communicatie (ondersteunend)
  - o Betere verspreiding affiches en flyers
  - o Nieuwe oproep via communicatiekanalen lokale actoren

Bijkomende suggesties worden verwelkomd en er wordt een warme oproep gedaan aan de aanwezige lokale actoren om de eigen communicatiekanalen en het eigen netwerk (nogmaals) in te schakelen om de studie zo breed mogelijk bekend te maken bij de leeftijdsgroep en hun ouders.

Vragen en opmerkingen van aanwezigen:

1. Welke **extra beloning** zal worden voorzien voor jongeren die extra deelnemers aanbrengen?

Antwoord: Dit wordt nog bekeken, er is een voorstel om een **prijs te verloten** zodat jongeren niet proberen om hun winst te maximaliseren. We zoeken een goede balans tussen overtuigen en belonen.

2. Op 12/6 is er een **braderij in Zwijndrecht**. Hiervoor kunnen affiches en flyers worden aangeleverd (via de gemeente en Zwijndrecht Gezond).
3. Jongeren maken steeds minder gebruik van facebook. Best ook inzetten op **Instagram en Tiktok**. Het is echter niet gemakkelijk om via die weg in de netwerken van de jongeren te geraken. Idealiter gebeurt dat via organisaties of personen die er al toegang toe hebben, bv. de **jeugdienst van de gemeenten, of jeugthuizen**. Of via lokale 'influencers'. Bv. een voetballer. Er is ook een **juf in een secundaire school in Beveren** die veel volgers heeft op sociale media. De naam wordt doorgegeven, zodat zij benaderd kan worden. Aangezien het een juf is, is dit mogelijk wel een goede piste. Het onderwerp moet immers voldoende aansluiten bij de persoonlijkheid van de influencer om geloofwaardig over te komen.
4. Er zal ook advies gevraagd worden bij Mediawijs Vlaanderen.
5. Als **contactoptie** voor de jongeren eventueel ook **Whatsapp** overwegen? Snapchat of instagram kan ook. Jongeren mailen of bellen niet.
6. In deze periode zijn er veel **voetbaltornooien**, dus via die weg zijn ze ook goed te bereiken. Concrete info mag worden bezorgd aan Dries. Flyers kunnen nog worden opgestuurd.
7. Op **Linkeroever** zijn er ook verschillende organisaties die met jongeren werken (zoals **KRAS en FORMAAT**: een jeugdcentrum dat veel met kwetsbare jongeren werkt, ook de sportvereniging **City Pirates**). Jeugdwerkers hebben een goede vertrouwensband, dus zij kunnen de jongeren beter overtuigen dan wij. Om de ouders te bereiken kan ook gewerkt worden via socioculturele verenigingen.
8. In **Zwijndrecht** vooral eens langsgaan bij de de **KSA en de Chiro**: via de leiding vragen om de jongeren van de juiste leeftijd aan te spreken. De KSA is actief in de buurt van de terreinen van 3M (St Anna bos).
9. Voor de jongeren zal de **beloning** een belangrijk argument zijn. En een **competitie** om extra deelnemers aan te dragen misschien nog beter. We moeten de beloning zien als een toegangspoort, maar als ze dan betrokken zijn, geraken ze mogelijk ook geïnteresseerd.
10. Als je jongeren op straat wil overtuigen, kunnen ze zich dan onmiddellijk inschrijven?

Antwoord: Dat is moeilijk omdat ook de ouders het toestemmingsformulier moeten ondertekenen. Toch eens over na te denken hoe de drempel in een dergelijk geval zo laag mogelijk gemaakt kan worden.

11. Is de folder beschikbaar in andere talen?

Antwoord: Neen, maar hopelijk kan de beeldtaal voldoende spreken.

Bespreking mogelijke uitbreiding doelgroep

Ann Colles (VITO) bespreekt tot slot enkele mogelijke uitbreidingsopties om de doelgroep van de jongerenstudie te vergroten. Extra communicatieacties zijn belangrijk, maar zullen naar verwachting niet voldoende zijn om het aantal deelnemers op te krikken van 113 naar 300. De respons valt lager uit dan gedacht.

Twee opties worden besproken, beide met voor- en nadelen. De verschillende uitbreidingsopties werden ook eerder al besproken met de lokale adviesgroep (zie document onderzoeksopties en verslag van de 1^e bijeenkomst).

De voorkeur van het onderzoeksteam is om de **leeftijdsgroep uit te breiden met twee extra geboortejaren (2006 en 2009)**. Dat geeft meteen een verdubbeling van de potentiële deelnemersgroep. Dit zal anderzijds een invloed hebben op de resultaten voor sommige effectmerkers, waarvoor meer variatie zal worden vastgesteld in de onderzoekspopulatie. Maar er kan gecorrigeerd worden voor leeftijd in de statistische modellen. Een grotere variabiliteit is bovendien niet noodzakelijk nadelig voor onderzoek naar blootstelling-effect associaties. Enerzijds kan het meer ruis geven, maar anderzijds kan een grotere spreiding in de effectmerkers net goed zijn om verschillen vast te stellen in relatie tot blootstelling.

Een tweede optie is om het **onderzoeksgebied uit te breiden**.

- Ofwel in ellipsvorm (+ 1km in de overheersende windrichtingen, met name Noord-Oost en Zuid-West), dat kan vooral extra deelnemers opleveren in Beveren. Maar deze optie zal een beperkter aantal extra deelnemers opleveren.
- Of het volledige onderzoeksgebied met 1km uitbreiden, wat behalve extra deelnemers in Beveren ook veel extra deelnemers kan opleveren in Antwerpen centrum en enkelen in Kruibeke.

De lokale adviesgroep wordt om advies gevraagd over de mogelijke uitbreidingsopties.

Vragen en opmerkingen van aanwezigen:

1. De **gemeente Kruibeke** blijft vragende partij om de regio uit te breiden tot 6 km, op die manier heeft Kruibeke een kans om deel te nemen aan het onderzoek. De huidige cirkel is zowel voor het gemeentebestuur als voor de bevolking van Kruibeke een beperking.
2. Ook een andere aanwezige stelt dat een combinatie van uitbreiding leeftijdsgroep en uitbreiding studiegebied een **interessante optie** kan zijn **voor het onderzoek naar blootstelling-effect associaties**, omdat het naast de grotere diversiteit in de effectmerkers (door de leeftijdsuitbreiding) ook een grotere diversiteit kan creëren in het verwachte blootstellingsprofiel (door een grotere afstand t.o.v. de 3M fabriek). Bovendien vergroot de kans dat mensen nog een moestuin en kippen hebben op grotere afstand van 3M.
3. Verschillende andere aanwezigen stellen echter dat ze **geen voorstander zijn van een gebiedsuitbreiding** omdat de link met blootstelling afkomstig van 3M voldoende duidelijk moet blijven. De studie is immers opgezet om de impact van 3M op de gezondheid te onderzoeken. Bijkomende argumenten die worden aangehaald:
  - i) Vooral jongeren met hoge waarden, die dichtbij de bron wonen, zouden moeten kunnen deelnemen aan het onderzoek om de impact op hun gezondheid na te gaan.

ii) Een uitbreiding van de leeftijdsgroep zou voldoende moeten zijn en is wellicht eenvoudiger uit te leggen in de communicatie dan een uitbreiding van het studiegebied. Zeker een uitbreiding in ellipsvorm wordt ingeschat als moeilijk te communiceren.

4. De meeste aanwezigen kunnen zich wel vinden in een **uitbreiding van de leeftijdsgroep**, in combinatie met extra communicatieacties. Er is goede hoop dat deze maatregelen zouden moeten volstaan om aan 300 deelnemers te geraken.
5. **In conclusie** stellen de onderzoekers dat ze het advies van de lokale adviesgroep verder zullen bespreken binnen het onderzoeksconsortium en met de opdrachtgever, en een finale beslissing zullen communiceren. Wellicht zal er voor gekozen worden om de leeftijdsgroep uit te breiden met twee bijkomende geboortejaren (2006 en 2009) en extra communicatieacties op te zetten om 300 jongeren te overtuigen binnen het huidige onderzoeksgebied van 5km rond 3M.

Wegens onvoldoende steun voor een uitbreiding van het onderzoeksgebied zal deze optie wellicht (nog) niet weerhouden worden. Maar een dergelijke uitbreiding kan eventueel wel worden voorbereid voor het geval we binnen enkele weken toch geen zicht hebben op 300 deelnemers.

6. Zal de uitbreiding van de leeftijdsgroep meteen gelden en onderdeel zijn van de verdere communicatie?

Antwoord: Ja. Het versturen van de uitnodigingen aan de twee extra geboortejaren zal één á twee weken tijd vragen omdat we hiervoor langs de gemeenten moeten. Maar in de algemene communicatie kan de leeftijdsuitbreiding meteen worden vermeld. Dit kan ook worden aangepast op de flyer.

Bijlagen:

- Presentatie lokale adviesgroep 23/05/2022 (zie e-mail-bijlage bij verslag)